

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2018-23-2-265-269>
УДК: 004.9:37.035

Тетяна МАТУСЕВИЧ

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ДИГІТАЛЬНОЇ ДОБИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

(огляд воркшопу «Дигітизація
та громадянська освіта»,
3-4 вересня, 2018, Марсель)

Анотація

Дана стаття присвячена авторським враженням від воркшопу “Дигітизація та громадянська освіта” (Digitisation and Civic Education), що відбувся 3-4 вересня у Марселі і був присвячений обговоренню ролі цифрових технологій в громадянській освіті з широкого спектру теоретичних та практичних позицій. Основним тематичним напрямком роботи воркшопу був розгляд майбутнього освіти через сучасні виклики демократичних суспільств інформаційної доби: мова ненависті, фейкові новини, маніпуляції на виборах за допомогою цифрових технологій, значення капіталізації соціальних мереж для розвитку суспільства, гібридні інформаційні війни, переформатування організаційної культури у цифрову добу, журналістика великих даних тощо.

Ключові слова: дигітизація, освіта, громадянська освіта, цифрові технології.

Однією з знакових подій у сфері громадянської освіти цього року став воркшоп «Дигітизація та громадянська освіта» (Digitisation and Civic Education), що проходив 3-4 вересня у Марселі за фінансової підтримки Федерального агентства громадянської освіти Німеччини (Bundeszentrale für Politische Bildung, ‘bpb’) і був присвячений обговоренню ролі цифрових технологій в громадянській освіті з широкого спектру теоретичних та практичних позицій. Непересічність заходу була підкреслена оригінальним місцем проведення. Friche la Belle de Mai – це ревіталізована тютюнова фабрика, що була перетворена у сучасний соціо-культурний центр, багатофункціональний публічний простір, який став своєрідним місцем розвитку культурних інновацій.

Зважаючи на виняткову актуальність цифрової проблематики, воркшоп «Дигітизація та громадянська освіта» став важливою частиною щорічної конференції Платформи європейської громадянської освіти (Networking European Citizenship Education, NECE). Дана платформа, що є загальноєвропейською ініціативою з розвитку громадянської освіти, була ініційована і координується Федеральним агентством громадянської

освіти Німеччини (Bundeszentrale für Politische Bildung, 'bpb') разом із сімома партнерськими організаціями з Франції, Нідерландів, Люксембургу, Австрії, Словенії, Польщі та Чехії вже понад десять років. Платформа є відкритою транснаціональною та диверсифікованою (не інституціоналізованою) спільнотою зацікавлених сторін та практиків формальної, неформальної та інформальної громадянської освіти з Європи та асоційованих країн, що досліджує політичні, суспільні тенденції, які мають відношення до громадянської освіти, та розробляє стратегії реагування на них та плани їх впровадження на практиці, здійснює адвокацію громадянської освіти на національному, європейському та міжнародному рівнях¹.

Оскільки організатори поставили за мету обговорення нагальних проблем взаємодії та розвитку дигітизації у громадянській освіті з широкого спектру перспектив, відповідним був і добір спікерів та учасників: представники державних та приватних установ, дослідницьких інститутів та консалтінгових агенцій, журналісти та викладачі, громадські діячі та представники ІТкомпаній із понад 30 країн.

Воркшоп відкрився промовою заступниці керівника управління громадянської освіти Федерального міністерства освіти Австрії Сігрід Штайнінгер та керівника проектами Федерального агентства громадянської освіти Німеччини Саші Скайера. Основним тематичним напрямком роботи воркшопу був розгляд майбутнього освіти через сучасні виклики демократичних суспільств інформаційної доби: мова ненависті, фейкові новини, маніпуляції на виборах за допомогою цифрових технологій, значення капіталізації соціальних мереж для розвитку суспільства, гібридні інформаційні війни, переформатування організаційної культури у цифрову добу, журналістика великих даних тощо.

Неабиякий дослідницький інтерес учасників викликала доповідь Регіни Йозеф, засновниці консультативної агенції зі стратегічного прогнозування та інформаційного дизайну SibuLink (США). В її виступі було здійснено спробу віднайти відповідь на наступні запитання-виклики, що є релевантними не тільки для громадянської освіти, а також для освіти в цілому задля збереження функціонування суспільства в умовах цифрової ери:

- Якщо увага є сировиною, то якими є механізми залучення громадян та досягнення неструктивного еквілібруму?
- Якими є успішні і доречні шляхи «приборкання» технологій?
- Яким є вплив цих питань на розвиток демократії?

На думку доповідачки, пошук відповіді на дані питання слід здійснювати шляхом їх аналізу через три типи лінз: лінзи нейронаук («подвійна» грамотність і криза розуміння), політичні лінзи (дезінформоване

¹ Див. Networking European Citizenship Education. URL: <http://www.nece-conference.eu/nece/>

суспільство не може підтримувати сучасну демократію), лінзи безпеки (когнітивна безпека).

З позицій залучення до громадянського активізму інформативною виявилася презентація проекту Моніторингу та звітування щодо онлайн проявів мови ненависті в Європі (Monitoring And Reporting Online Hate Speech In Europe¹, eMORE), який спрямований на сприяння розробці, тестуванню та передачі моделі відстеження повідомлень про ненависть та злочини на ґрунті ненависті на основі загальної системи моніторингу, задля отримання чіткого уявлення щодо розвитку даних явищ та тенденцій, забезпечення порівняльного аналізу та підтримка узгодженої боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті (до статі, раси, релігії, сексуальної орієнтації та інвалідності) на рівні ЄС та на національному рівні.

Окремою опцією воркшопу було проведення експертних фокус-груп з різних проблем дигітизації в громадянській освіті у форматі світового кафе.

Розуміючи важливість ідентифікації та класифікації викликів, що стоять перед сучасною системою освіти, задля подальшого пошуку релевантних відповідей на них, одна з сесій воркшопу «Дигітизація та громадянська освіта» (фасилітатором якої виступила авторка цієї статті) була присвячена артикуляції та осмисленню викликів, що постають перед громадянською освітою у цифрову епоху та формулюванню рекомендацій щодо їх подолання/реагування.

Коротко результати можна представити наступним чином. Серед основних викликів та загроз було виділено наступні:

- надзвичайно висока швидкість змін у цифрових технологіях, що робить цифрову грамотність явищем процесуальним;
- проблеми індоктринації та загрози політичної маніпуляції/інформаційних війн в громадянській освіті;
- труднощі з віднаходженням релевантних методів/форматів для залучення учнів/студентів;
- проблема мейнстрімінгового мислення versus критичне мислення;
- соціальне відчуження та недовіра до технологій та цифрових форматів/ продуктів;
- розрив у цифровій грамотності (представники різних вікових, соціальних, професійних груп);
- цифрова деменція;
- виклики плюральності та різноманітності;
- (не) доступність цифрових рішень (наприклад, мобільних додатків) вразливим групам населення (наприклад, мігрантам);
- недостатня співпраця освітян та розробників ІТ продуктів;

¹ Див. Monitoring And Reporting Online Hate Speech In Europe. URL: <https://www.emoreproject.eu/about-project/>

- відсутність єдиної платформи існуючих цифрових рішень, методів кращих практик застосування цифрових технологій в громадянській освіті.

Також експертними фокус-групами було сформульовано наступні рекомендації:

- Проведення широкомасштабних освітніх та просвітницьких кампаній з питань застосування цифрових технологій в громадянській освіті, включно з тренінгами з питань дигітизації для тренерів/викладачів;
- Розвиток критичного мислення та критичного медіа мислення;
- Використання сучасних освітніх інструментів змішаного навчання (blended learning);
- Визначення та таргетування потреб різних цільових аудиторій;
- Віднаходження та запровадження нових форм співпраці освітян та розробників ІТ продуктів.

З нашої точки зору, в світлі окреслених викликів особливої уваги потребує також осмислення ролі вчителя/викладача в нових умовах цифрової доби. Адже з розвитком цифрових технологій вчитель/викладач дійсно втратив монополію на *знання*, але не повинен втрачати авторитетності у процесі *розпізнання*, здійснювати рух від ролі простого ретранслятора інформації у бік ролі каталізатора розвитку особистості студента. І в цьому контексті опанування цифровою та медіа грамотністю є критично важливим. Незважаючи на те, що необхідність ця є загальновідомою і майже загально усвідомлюваною, тенденції розвитку сучасних технологій і суспільства в цілому висувають все нові виклики для розвитку освіти загалом і громадянської освіти зокрема: транзитивність українського суспільства, особливості ціннісних трансформацій переходу (Матусевич), гібридність форм та феноменів вимагають відповідного освітнього супроводу на формальному, неформальному та інформальному рівнях.

Підсумовуючи все вищенаведене, слід зазначити, що участь у подібних заходах – цінний досвід, який є особливо продуктивним задля його екстраполяції на українські реалії. Адже незважаючи на позитивний факт затвердження Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, проблемам її дигітизації уваги приділяється вкрай мало. Тож будемо сподіватися на те, що дана стаття дасть поштовх до публічного обговорень цієї вкрай важливої проблематики.

References

- Networking European Citizenship Education. URL: <http://www.nece-conference.eu/nece/Monitoring And Reporting Online Hate Speech In Europe>.
 URL: <https://www.emoreproject.eu/about-project/>
- Matusevych, T. (2017). Transitional Society: (Re)Evolution of Values. DIALOGUE AND UNIVERSALISM, Institute of Philosophy and Sociology of the Polish Academy of Sciences and Philosophy for Dialogue Foundation, 2, 159-166.

Tetiana Matuskevych. Civic Education in the Digital Age: Challenges and Development Prospects (Review of the Workshop «Digitization and Civic Education», September 3-4, 2018, Marseilles)

This article is devoted to the author's impressions on the "Digitization and Civic Education" workshop (September, 3-4, Marseilles), that was devoted to discussing the role of digital technologies in civic education from a wide range of theoretical and practical positions. The main thematic area of the workshop was the consideration of future education through the modern challenges of democratic societies of the information age: hate speech, fake news, electoral manipulation with digital technologies, the importance of capitalizing social networks for the development of society, hybrid information wars, reformatting organizational culture in a digital age, Big Data journalism and so on.

Key words: *digitization, education, civic education, digital technologies.*

Татьяна Матусевич. Гражданское образование дигитальной эры: вызовы и перспективы развития (обзор воркшопа «Дигитизация и гражданское образование», 3-4 сентября, 2018, Марсель)

Данная статья посвящена авторским впечатлением от воркшопа "Дигитизация и гражданское образование" (Digitisation and Civic Education), который состоялся 3-4 сентября в Марселе и был посвящен обсуждению роли цифровых технологий в гражданском образовании с широкого спектра теоретических и практических позиций. Основным тематическим направлением работы воркшопа было рассмотрение будущего образования через современные вызовы демократических обществ информационной эпохи: язык ненависти, фейковые новости, манипуляции на выборах с помощью цифровых технологий, значение капитализации социальных сетей для развития общества, гибридные информационные войны, переформатирование организационной культуры в цифровую эпоху, журналистика больших данных и т.п.

Ключевые слова: *дигитизация, образование, гражданское образование, цифровые технологии.*

Тетяна Матусевич – кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3793-462X>

E-mail: sokmatus@gmail.com

Tetiana Matuskevych – PhD in Philosophy of Education, Head of the International Cooperation Office, Associate Professor at the Social Philosophy, Philosophy of Education and Educational Policy Department, National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3793-462X>

E-mail: sokmatus@gmail.com